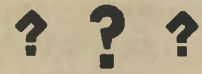

האם הוכנו תושבי ישובי הספר לקראת אפשרות של מילחמה?

המדובר הוא בישובי הצפון. כיוון שבחזית הדרומית לא היו כל ישובים, בעוד שהיאחזויות וישובים בגולן והגדרו כישובי-ספר, הרי ישובי עמק-הירדן, שהגבול התרחק מהם מאז מילחמת-שת-הימים, הוצאו מתחום הגדרה זו. לפתע, נוכח הסתערותו של השיריון הסורי על רמת-הגולן ופינוי הישובים ברמה מכל תושביהם, מצאו מיספר ישובים, בעיקר בגדה המזרחית של הכינרת ובעמק-הירדן, את עצמם בקו האש.

איש לא חזה אפשרות כזו אפילו בחלומותיו הגרועים ביותר. לאותם ישובים, שהיו ישובי ספר מובהקים מאז מילחמת העצמאות, לא היו הפעם כל אמצעי התגוננות עצמאיים, כדי להגן על עצמם מפני הסתערות הצבא הסורי. תושבי ישובים אלה הוחזרו בבת אחת 25 שנה אחורנית, נאלצו במפתיע לחזור לאמצעי ההתגוננות שלהם ממילחמת העצמאות. היה עליהם לחפור שוחות אנטי-טנקיות ולהכין בקבוקי-מולוטוב כדי לנסות לעצור בעצמם את שיריון האויב במקרה שימשיך לפרוץ מעבר לרמת-הגולן לעבר ישובי עמק-הירדן.

מדוע היה שיעור הנפגעים במילחמה גבוה יותר מאשר בכל המילחמות הקודמות?

היעדר הכוננות היה הגורם הראשוני. די להתבונן בתמונות של שבויי צה"ל המוחזקים בידי הסורים כדי להבין עד מה גדולה היתה ההפתעה בפרוץ המילחמה לגבי החיילים שעמדו בעמדות הקו הראשון. חלק גדול מה שבויים נועל לעלייבית, ואין לחשוד בסורים שהם אשר העניקו אותם לשבויים.

אולם הגורם העיקרי לריבוי הנפגעים הם המסות העצומות של הארטילריה שהופעלו במילחמה זו, שלא היה להם כל תקדים במילחמות קודמות. חלק ניכר מנפגעי צה"ל נפגעו מהתקפות ארטילריה. לחיילי צה"ל, שהוא צבא בעל מסורת היתקפות ולא הגנתית, ובמיוחד לחיילי המילואים, חסרה תודעה של התגוננות מפני אש ארטילרית. במקרים לא מעטים גרמו זילזול והתעלמות מסכנת האש הארטילרית לפגיעות מיותרות.

כיצד ניתן היה להתגונן ביתר יעילות מפני פגיעות הארטילריה?

תודעה של התחפרות עמוקה בעת הנחתה ארטילרית ושימוש באפודות-מגן עשויים היו להפחית במידת מה את מספר הנפגעים. אפודת-המגן מכונה בפי חיילי צה"ל בשם שכפ"ץ. שכפ"ץ הם ראשי תיבות של "שיכבת פיצוץ", הכינוי לשיכבות העפר והאבן שהגנו על המערך זים. אפודה כזו, העשויה מחומר פלאסטי חזק, משמשת כהגנה מפני רסיסי פגזים ופצצות, בעילות רבה. חיילי המערך במילחמת ההתשה, שהתנסו בהפגזות ארטילריות, צויידו באפודות כאלה, העשויות לפי פטנט אמריקאי.

האם היו ליקויים בהתארגנות של יחידות שונות למילחמה, ואם כן, ממה הם נבעו?

במידה שהיו ליקויים, הם נוצרו בעיקר בשעות הראשונות של המילחמה, כאשר המהירות והחיפזון בהתארגנות היו עדיפים על היעילות. היה צורך קריטי להחיש במהירות יחידות לחזמת לחזית, כדי לבלום את מיתר קפות צבאות מצרים וסוריה ובהנאי הלחץ שנוצרו קשה היה להקפיד על כללי ההתארגנות המקובלים. נושא זה יהיה רואי אחד הנושאים העיקריים להקרה ולהפקת לקחים.

מה מקור המחבלים וההזנחה בתחום זה?

בעיקר נבע המצב שנוצר מאותה הערכת-מצב מוטעית שהביאה גם להערכה כי לא תיפרוץ מילחמה. הכוננות לא חסרה רק לקראת מילחמה מידית אלא גם לגבי מילחמה באופק. נושאים שונים הוונחו מהסיבה הפשוטה שלא נראתה דחיפות לטיפול בהם. סולם העדיפויות של צה"ל לא היה ערוך לקראת אפשרות של סיבוב נוסף של מילחמה בין ישראל למדינות-ערב.

מה קרה ליעילות המפורסמת של צה"ל, ששימשה תמיד דוגמה ומופת לתחומים אחרים בחברה הישראלית?

צה"ל אינו גוף מסוגר ומבודד הפועל במנותק מהחבריה האזרחית. התופעות השליליות שפשטו בכל רבדי

הדוגמא: יוהרה, הערכה מוטעית וזילזול בכושרו של האויב

ההדר: הרמטכ"ל בהצגת בכורה עם רקדניות יוגוסלביות

שיקול-הדעת: שכרי המטוס הלווי שהופל בסיוע

החברה הישראלית גם בצה"ל. ההרכב האנושי של צה"ל הוא מידגם מייצג של העם כולו, על התופעות החיוביות והשליליות שבו. אותו שיעור של גניבות ומערי לות, למשל, שהיה קיים בציבור האזרחי, היה קיים גם בקרב חיילי צה"ל, שהם אזרחים של אותו עם, הלוכשים מדים.

ההבדל היחיד נעוץ בכך שתופעות פסולות בחברה האזרחית הופכות לפאטאליות כשהן מתפשטות בגוף הר מופקד על ביטחון המדינה. תקופת הרגיעה היחסית המי מושכת, שעברה על מדינת ישראל מאז הפסקת-האש ב-1970, וגרמה לתופעות של הסתאבות, רדיפת-מותרות, התעשרות-מהירה ופער כלכלי וחברתי מתרחב וחולך, נתנה אותותיה גם בצה"ל.

גנרלים הפכו לחלק בלתי נפרד של החברה הנוצצת בישראל. הם היו קישוט שאסור לוותר עליו בכל אירוע חברתי, הצגת בכורה, מסיבת קוקטייל, או פתיחת תערוכה. הם היו לקוחות קבועים במסעדות היוקרה היקרות ומועמדים פוטנציאליים למשיכת קולות למפלגות פוליטיות.

גנרלים רבים הפכו לכוכבי-לכת חברתיים נוצצים, שמסביבם התקבצו חברות של מתעשרי-מילחמה ומלחכי פינוכה, שקיוו להינות מזוהרם. נוצר מצב שבו הפכו מתעשרי-מילחמה שונים, קבלנים ואילי-הון למעין פטרונים וספונסרים לגנרלים. ההשפעה היתה השפעת-גומלין הדדית. נוצרו לפעמים מצבים, בהם בראש מעייניו של קצין בכיר עמדה להקת-הבידור הצבאית השייכת לו. רדיפת-פירסומת, מירוץ אחרי הנאות החיים ומבצעי יוקרה, היו פעלים יוצאים של מצב זה.

כל אלה הן תופעות אנושיות מקובלות, שאינן מאפיינות דווקא את קציני צה"ל הבכירים, אבל היו להן השלכות חמורות על יעילותו של צה"ל כצבא המוכן למילחמה, שבסופו של דבר זהו היעוד העיקרי שלשמו מקימים צבא. אסור לדבר בהכללות, והיו כמובן קצינים בכירים רבים הרחוקים מתיאור זה. אבל אלה שאיפיינו מצב זה הם שנתנו את הטון.

האם היו למצב זה השלכות גם לגבי שיקול-הדעת בדרגים הגבוהים?

לא יכלה שלא להיות השפעה ישירה לאווירה הכללית שנוצרה על שיקול-הדעת של אלה הנמצאים בעמדות הכרעה. פרשת המטוס הלווי היא אינדיקציה ברורה לכך. הטענה העיקרית בפרשת הפלת המטוס הלווי האזרחי מעל טיני בתחילת שנה זו, היתה שהאסון נגרם כתוצאה משיקול-דעת מוטעה, ושהאחראים לשיקול-דעת מוטעה זה חייבים לתת את הדין על המישגה, למרות שהיו להם לכאורה, הצדקות ותירוצים סבירים למישגה שעשו. לאנשי שים הנמצאים בעמדות הכרעה, המעניקות להם אפשרות לקבוע גורל חייהם, אסור לעשות שגיאות. ובודאי לא פעמיים.

בעקבות פרשת המטוס הלווי הועלתה התביעה בין השאר גם עליידי עתון זה — להתפטרותם של שרי הביטחון ושל הרמטכ"ל דוד אלעזר, בגלל האחריות העקיפה שהיתה להם לאסון הנורא. בין שאר הנימוקים שהועלו או לתביעת ההתפטרות, היה גם הנימוק, שהתפטרות כזאת אינה נדרשת כעונש, אלא משום שאין כל ערובה שמי שעושה טעות מעין זו, לא יטעה שוב בשיקול-דעת העלול לעלות בחייהם.

האווירה המקובלת בישראל, של חיפוי הדדי בין אנשי-שלומנו, כשאף אחד אינו נחבץ להסיק מסקנות ממישגים וטעויות, של ראיית כל ביקורת כ"השמצחה", היא שהפכה את צה"ל לחלק מהמיסד הפוליטי בישראל, בעוד שבמשך שנים רבות היה צה"ל גוף יוצא-דופן מבחינה זו. ההתעלמות של הדרג המדיני המופקד על צה"ל מהתרחשות המתחייבות ממצב זה לגבי יעילות הצבא, הטמנת הראש בחול, הטפיחה העצמית על השכם ותחושת העוצמה ושביעות-הרצון, היא בגדר פשע שההנהגה המדינית חייבת לתת עליו את הדין.

האם מצב זה לא נפסק בעקבות ההלם של המילחמה?

לא חל שום שינוי לא במהלך הקרבות ולא לאחריהם. כיוון שאותם האנשים עושים את אותם הדברים כשהם מכהנים באותם התפקידים, רק טבעי שהם יעשו הכל כדי להצדיק את עצמם ולהאשים את זולתם. אפשר להביא מיספר דוגמאות המעידות על המשך השיטה:

● בעצם ימיה-מילחמה, בעוד הקרבות בעיצומם, העמידו שלטונות הביטחון מטוס מיוחד לרשותו של פרנטקציונר מסויים, כדי שיוכל לטוס ולראות את בנו שגויים עם תחילת המילחמה והוצב בגיורה מרוחקת ואותו לא ראה במשך ימים רבים. זהו כמובן מעשה אנושי נדיב וראוי להערכה, אלא שיש להניח שבמדינת-ישראל היו באותם ימים עוד מיספר אבות שהתגעגעו מאוד לבניהם המוציבים במקומות מרוחקים. הם לא היו מקורבים לצלחת ולכן לא נהגו מאותה פריביליגיה לה זכה אותו אב.

● רק נדמה האש בחזיתות והפסקת-האש נכנסה לתוקף, החלה הסתערות רבתי של אזרחים לעבר השטחים החדשים המוחזקים עתה בידי צה"ל. למרות שמוטלות הגבלות חמורות על כניסה לשטחים אלה, ולמרות שהפעם אין בשטחים החדשים מקומות קדושים שאליהם נכספו הנפשות אלפיים שנה, ניתן היה להבחין בתהליך כות-ממונעות של מתעשרי-מילחמה, אילי-הון ואבירי החברה, להם נערכו סיורים מאורגנים בשטחים שעליהם